Sisäministeriö LAUSUNTO SM2022-00041

PO Rantakokko Elina(SM) 01.02.2022
JjulkinenJULKINEN

Viite

Asia
U 76/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission tiedonannosta (Osallistavampi ja suojelevampi Eurooppa: EU-rikosten luettelon laajentaminen kattamaan vihapuheen ja viharikokset) ja sen liitteenä olevasta luonnoksesta neuvoston päätökseksi; sisäministeriön lausunto

-

Käsiteltävä oleva aloite on osa laajaa EU-toimien kokonaisuutta, joka liittyy vihapuheen ja myös viharikosten torjuntaan. Kuten U-kirjelmässä todetaan, vihapuhe ja viharikokset ovat erittäin vakava ja vahingollinen yhteiskunnallinen ilmiö ja niiden tunnistamiseksi, ennaltaehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi on tehty viime vuosina kansallisesti monia toimia.

Poliisiammattikorkeakoulu julkaisee vuosittain tutkimuksen poliisin tietoon tulleesta viharikollisuudesta. Poliisiammattikorkeakoulun vuonna 2021 julkaiseman tilannekatsauksen (https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/506683/POLAMK_Katsauksia19.pdf?sequence=1&isAllowed=y) mukaan vuonna 2020 poliisi kirjasi yhteensä 852 rikosilmoitusta epäillyistä viharikoksista. Suurin osa (75,8 %) rikosilmoituksista liittyi rikosepäilyihin, jotka tässä selvityksessä on luokiteltu liittyvän uhrin etniseen tai kansalliseen taustaan. Viranomaisten tilastot eivät kuitenkaan kerro vihapuheen kokonaismäärää, sillä vain osa tapauksista tulee viranomaisten tietoon. Muutama vuosi sitten tehdyn selvityksen mukaan vain noin 20 prosenttia viharikoksen kohteeksi joutuneista teki ilmoituksen poliisille. Poliisin rooli on nimenomaisesti tutkia rangaistavaa vihapuhetta eli sellaista, joka täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Poliisiammattikorkeakoulun 2021 julkaiseman selvityksen (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163254) mukaan vihamotiivin tunnistamisessa ja käsittelyssä on puutteita rikosprosessissa, ja tuomiota kovennetaan vihamotiivin perusteella harvoin.

Sisäministeriö ja poliisi olivat mukana oikeusministeriön koordinoimassa Tiedolla vihaa vastaan -EU-hankkeessa, jonka yhtenä tavoitteena oli, että viharikoksen kohteeksi joutuneet tekisivät yhä useammin asiasta ilmoituksen poliisille. Hankkeella pyrittiin tehostamaan viharikosten ja vihapuheen vastaista työtä. Sen avulla kehitettiin myös viharikoksiin ja vihapuheeseen liittyvää tiedonkeruuta sekä paikallisen tason yhteistyötä. Hankkeessa tuotettiin materiaalia viharikosten ja vihapuheen vastaisen työn tueksi.

EU-rikoslistan laajentaminen on poikkeuksellinen menettely. Tarkasteltaessa komission aloitetta on merkityksellistä, että on jo olemassa puitepäätös, joka velvoittaa säätämään rangaistavaksi henkilöihin liitettäviin useisiin suojattuihin ominaisuuksiin perustuvan vihapuheen sekä pitämään viharikoksiin liittyen raskauttavina asianhaaroina tai rangaistuksen määräämisessä huomioon otettavina seikkoina rikosten rasistisia tai muukalaisvihamielisiä vaikuttimia. Tästä syystä komission aloite poikkeaa sellaisesta EU-rikoslistan laajentamistilanteesta, jossa EU-tason sääntelyä ei ole ollenkaan. EU:n rikosoikeudellisen toimivallan laajentamisen perusteltavuuteen tässä tapauksessa liittyy se, että puitepäätöksestä puuttuu sellaisia kysymyksessä olevien rikosten kohdehenkilöitä koskevia

ominaisuuksia, jotka merkitykseltään ovat puitepäätöksessä todettuihin rinnastettavissa olevia, jotka myös on katsottu merkityksellisiksi aihepiiriin liittyvässä Suomen rikoslainsäädännössä (esimerkiksi seksuaalinen suuntautuminen ja vammaisuus sekä eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä sukupuoli rangaistuksen koventamisperusteena) ja jotka voivat liittyä vihapuheeseen ja toimia viharikosten motiivina. Tähän liittyen puitepäätöksen tehokaskaan täytäntöönpano ei ole rikosoikeudellisen sääntelyn kattavuuden näkökulmasta välttämättä riittävää vihapuheen ja viharikosten torjunnassa EU:n alueella. Vihapuhe leviää helposti internetissä ja internetin suoma anonymiteetti mahdollistaa viharikosten tekemistä ja vaikeuttaa niiden selvittämistä. Ilmiöillä on rajat ylittävä luonne, mikä puoltaa osaltaan kriminalisointia.

Mikäli EU-rikoslistaa laajennetaan viharikoksiin ja vihapuheeseen, asiassa tulee erityisesti ottaa huomioon rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamat tarkkarajaisuusvaatimukset täyttävän määritelmän löytäminen. Komission aloitteen perusteella EU-sääntelyn täydentämistarpeet näyttäisivät liittyvän lähinnä sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, ikään ja vammaisuuteen perustuviin vihapuheeseen ja viharikoksiin. Vihapuheen kriminalisoimaan vaativan unionin lainsäädännön tulee olla oikeasuhtaista ja sen on kunnioitettava sananvapauden olennaista sisältöä.

LIITTEET

Asiasanat

Hoitaa

Tiedoksi
